

Інна ЛАЗАРИШИНА,

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і аудиту
Національного університету водного
господарства та
природокористування, м. Рівне*

Ольга ПАВЕЛКО,

*кандидат економічних наук, доцент
кафедри обліку і аудиту
Національного університету водного
господарства та
природокористування, м. Рівне*

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ОБЛІК І АУДИТ» У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті досліджено систему підготовки фахівців за спеціальністю «Облік і аудит» у вищих навчальних закладах у контексті інтеграції до Європейського простору вищої освіти. Доведено необхідність реформування освітньої діяльності у підготовці фахівців з бухгалтерського обліку.

Ключові слова: *підготовка, фахівці, облік і аудит, інтеграція, Європейський простір вищої освіти.*

В статье исследована система подготовки специалистов по специальности «Учет и аудит» в высших учебных заведениях в контексте интеграции в Европейское пространство высшего образования. Доказана необходимость реформирования образовательной деятельности в подготовке специалистов по бухгалтерскому учету.

Ключевые слова: *подготовка, специалисты, учет и аудит, интеграция, Европейское пространство высшего образования.*

The article examines the system of training in specialty «Accounting and audit» at higher educational establishments in the context of integration into the European Higher Education Area. The necessity of the educational activities reforming in the training of accountants is proved.

Keywords: *training, specialists, accounting and audit, integration, European Higher Education Area.*

Постановка проблеми. Процес зближення і гармонізації освітніх систем країни Європи, що розпочався в середині 70-х років 20 століття, коли Радою міністрів Європейського Союзу була прийнята Резолюція про першу програму співробітництва у сфері освіти, став особливо відчутним у 1999 р. Саме тоді міністрами освіти двадцяти дев'яти європейських держав була підписана так зва-

на Болонська декларація, а рух взаємної інтеграції систем освіти європейських держав отримав назву Болонського процесу.

Проблема якості вищої освіти, оцінка ефективності роботи викладача в сучасній вищій школі вважається однією з найважливіших. Шляхи її вирішення вбачаються у суттєвому підвищенні якості викладання, інформаційного забезпечення суб'єктів навчальної діяльності, впровадження європейських освітніх стандартів, зумовлених Болонським процесом. Якість освіти – це поняття, яке охоплює всі аспекти діяльності вищого навчального закладу: навчальні програми, наукову діяльність, професорсько-викладацький склад, студентів, матеріально-технічну базу та ін. Якість вітчизняної вищої освіти має відповідати міжнародним стандартам, забезпечуватися вищим навчальним закладом і гарантуватися державою [2, с. 36].

Впровадження в Україні ринкових форм господарювання визначає потребу нового якісного зростання професіоналізму економічних кадрів, які б володіли філософією ринкового менеджменту, мали необхідні вміння для фахового оцінювання інформаційних потоків про стан та динаміку розвитку економічних систем, були б здатними забезпечувати ефективність підприємництва у діючому правовому полі. Належні знання з бухгалтерського обліку є необхідними для вищого управлінського персоналу у процесі обґрунтування ефективних, виважених та економічно правильних управлінських рішень. Вищезазначеним пояснюється актуальність дослідження процесу підготовки фахівців за спеціальністю «Облік і аудит» у контексті інтеграції до Європейського простору вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання з дослідження процесу підготовки фахівців у контексті Болонського процесу та інтеграції до Європейського простору вищої освіти висвітлені у працях таких науковців, як: І. Белоусова [1], С. Гончаров [2; 3], В. Мошинський [4], Є.Мних [5], Л.Чернелевський [6], В. Швець [7] та ін. Вчені зосереджують увагу на дослідженні основ впровадження Болонського процесу в Україні в цілому, а концептуальні положення щодо підготовки фахівців в Україні за спеціальністю «Облік і аудит» у контексті інноваційного розвитку суспільства, модернізації системи вищої освіти та забезпечення її якості залишаються малодослідженими.

Формулювання цілей статті. Метою написання даної статті є обґрунтування системи підготовки фахівців за спеціальністю «Облік і аудит» у контексті інтеграції до Європейського простору вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. У 2005 р. Україна приєдналась до Болонської конвенції і розпочала цілеспрямовану роботу щодо реформування системи вищої освіти на загальноприйнятих європейських принципах. На офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України серед основних функцій Департаменту вищої освіти виокремлено «...реалізацію завдань державної політики в сфері інноваційного розвитку суспільства, модернізації системи вищої освіти та забезпечення її якості, сприянні інтеграції освіти в Європейський простір вищої освіти шляхом запровадження кредитно-трансферної та циклової системи підготовка кадрів з вищою освітою, формування національної системи забезпечення якості вищої освіти відповідно до основних положень

Болонського процесу...» [8]. Отже, нині Україна активно впроваджує європейську кредитно-трансферну систему і наслідуює основні положення Болонського процесу.

Освітня діяльність відповідно до вимог Болонської декларації – це насамперед нова філософія освіти, нові принципи організації навчального процесу, новий тип відносин між студентом і викладачем, сучасні технології опанування знань, прозорість навчального процесу тощо. Проте поряд із новаціями вдосконалюються і національні надбання та традиції вищої економічної освіти, зокрема її організаційні, навчальні, методичні та морально-етичні засади. У системі економічної освіти, як справедливо стверджує проф. В.Г.Швець, «...підготовка фахівців за спеціальністю «Облік і аудит» займає чільне місце. Із 10 навчальних закладів у 9-ти готують фахівців з обліку і аудиту, що засвідчує престижність і популярність серед молоді професії бухгалтера» [7, с. 5].

Важливу роль у реформуванні системи економічної освіти та виконанні програми, затвердженої урядом України, відіграє науково-методична комісія з вищої освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, до складу якої входять ректори економічних університетів, провідні вчені та фахівці. У рамках комісії ефективно працює підкомісія з обліку і аудиту, склад якої затверджено наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 25.11.2011 р. № 1364.

Пріоритетним напрямом підготовки фахівців з бухгалтерського обліку є професійно орієнтовані дисципліни. Ними, на думку проф. Є.В. Мниха [4, с.22], повноцінно виступають «Управлінський облік», «Фінансовий облік», «Міжнародні стандарти фінансової звітності». Підтримуючи позицію проф. Мниха Є.В., вважаємо за необхідне додати до зазначено переліку таку дисципліну, як «Звітність підприємства», що безпосередньо пов'язана з міжнародною концепцією і парадигмою обліку. Позитивним є те, що зауважені дисципліни становлять теоретичний і практичний курс єдиної системи бухгалтерського обліку на підприємствах і в організаціях України, яка максимально орієнтована на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.

Зазначимо, що процес засвоєння облікових дисциплін потребує знань та вмінь, набутих студентами під час вивчення дисциплін циклу гуманітарної підготовки, циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки і дисциплін циклу професійної підготовки за спеціальностями ОКР «бакалавр». На виконання концептуальних засад Європейської кредитно-трансферної системи викладачами кафедри обліку і аудиту Національного університету водного господарства та природокористування м. Рівного розроблено структурно-логічну схему підготовки магістра за спеціальністю 8.03050901 «Облік і аудит», яка враховує міжпредметні зв'язки у рамках дисциплін навчального плану ОКР «магістр» (табл. 1)

**Структурно-логічна схема підготовки магістра за спеціальністю
8.03050901 «Облік і аудит»**

Шифр навчальної дисципліни (для нормативної - шифр з ОПП)	Назва навчальної дисципліни	Шифр навчальної дисципліни, що передує вивченню зазначеної дисципліни
1	2	3
1. Нормативні навчальні дисципліни		
ПП 1.1	<i>Стратегічний аналіз</i>	ПП 1.2, ПП 1.3, ПП 1.4, ПП 1.5
ПП 1.2	<i>Фінансовий менеджмент</i>	
ПП 1.3	<i>Менеджмент персоналу</i>	
ПП 1.4	<i>Міжнародний менеджмент</i>	
ПП 1.5	<i>Звітність підприємства</i>	ПП 1.6
ПП 1.6	<i>Організація обліку</i>	ПП 1.5
2. Варіативна частина навчального плану		
2.1. Дисципліни за вибором навчального закладу		
ВВ 2.1	<i>Організація і методика аудиту</i>	ПП 1.5
ВВ 2.2	<i>Податковий облік і звітність</i>	ПП 1.5, ПП 1.6
ВВ 2.3	<i>Державний фінансовий контроль</i>	ПП 1.2
ВВ 2.4	<i>Інтелектуальна власність</i>	
ВВ 2.5	<i>Охорона праці в галузі</i>	
ВВ 2.6	<i>Цивільний захист</i>	
2.2. Дисципліни за вибором студента		
ВСБ 2.1	<i>Міжнародні стандарти фінансової звітності</i>	ПП 1.5, ПП 1.6

продовження табл. 1

1	2	3
ВСБ 2.2	<i>Управлінські інформаційні системи в аналізі і аудиті</i>	ПП 1.1, ПП 1.5
ВСБ 2.3	<i>Претензійно-позовна справа</i>	
ДП	<i>Переддипломна практика</i>	
	<i>Державна атестація</i>	
ДА	<i>Дипломна робота</i>	ДП

Так, якщо для прикладу розглянути дисципліну «Організація обліку», то нормативною навчальною дисципліною, що передує її вивченню, є «Звітність підприємств». У свою чергу «Організація обліку» передує вивченню таких дисциплін, як: «Податковий облік і звітність», «Міжнародні стандарти фінансової звітності», «Управлінські інформаційні системи в аналізі і аудиті». Проте відмітимо, що зв'язок між обліковими дисциплінами можна простежити не лише у межах одного освітньо-кваліфікаційного рівня (рис. 1).

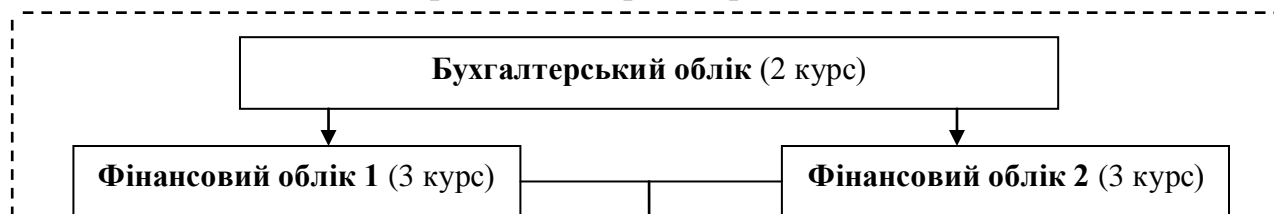

Рис. 1. Взаємозв'язок між обліковими дисциплінами ОКР «бакалавр» та ОКР «магістр», що вивчаються студентами спеціальності «Облік і аудит»

Таким чином, студент, котрий навчається за спеціальністю «Облік і аудит» ОКР «бакалавр», отримує знання з облікових дисциплін, які він беззаперечно використає, продовжуючи навчання за ОКР «магістр». Наприклад, здобувши базові знання з дисципліни «Бухгалтерський облік», студент має змогу їх поглибити, вивчивши курси «Фінансовий облік 1» та «Фінансовий облік 2» і остаточно закріпити у процесі опанування дисциплін «Організація обліку» та «Звітність підприємств». Узгодженість між темами окремих із зазначених дисциплін наведено на рис. 2.

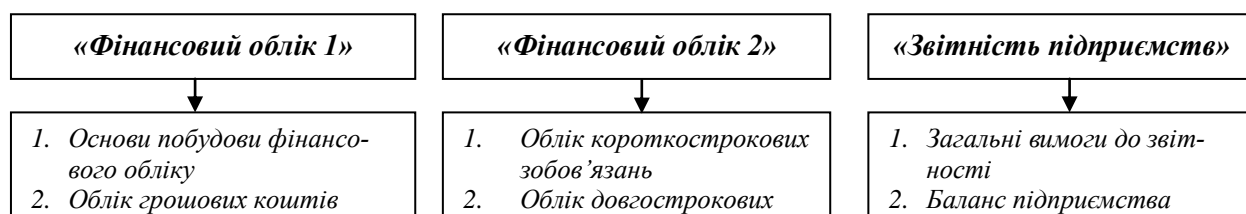

Рис. 2. Взаємозв'язок між темами окремих облікових дисциплін

Отже, спостерігається методична узгодженість між темами, які передбачені відповідними освітньо-професійними програмами для дисциплін «Фінансовий облік 1», «Фінансовий облік 2», «Організація обліку», «Звітність підприємств».

У навчальному плані підготовки магістра за спеціальністю 8.03050901 «Облік і аудит» серед дисциплін, що підлягають вибору студентами, наявна дисципліна «Міжнародні стандарти фінансової звітності». Ми цілком підтримуємо позицію проф. В.Г. Швеця [7, с. 5], котрий відмічає, що «...це зовсім не означає, що на шляху реформування освітньої діяльності у підготовці фахівців з бухгалтерського обліку, які власне здійснюватимуть подальшу перебудову системи обліку та звітності на засадах міжнародних стандартів, немає проблем». Ро-

звиваючи та доповнюючи основні проблеми, висвітлені у праці вказаного професора [7], сформуємо їх перелік на рис. 3.

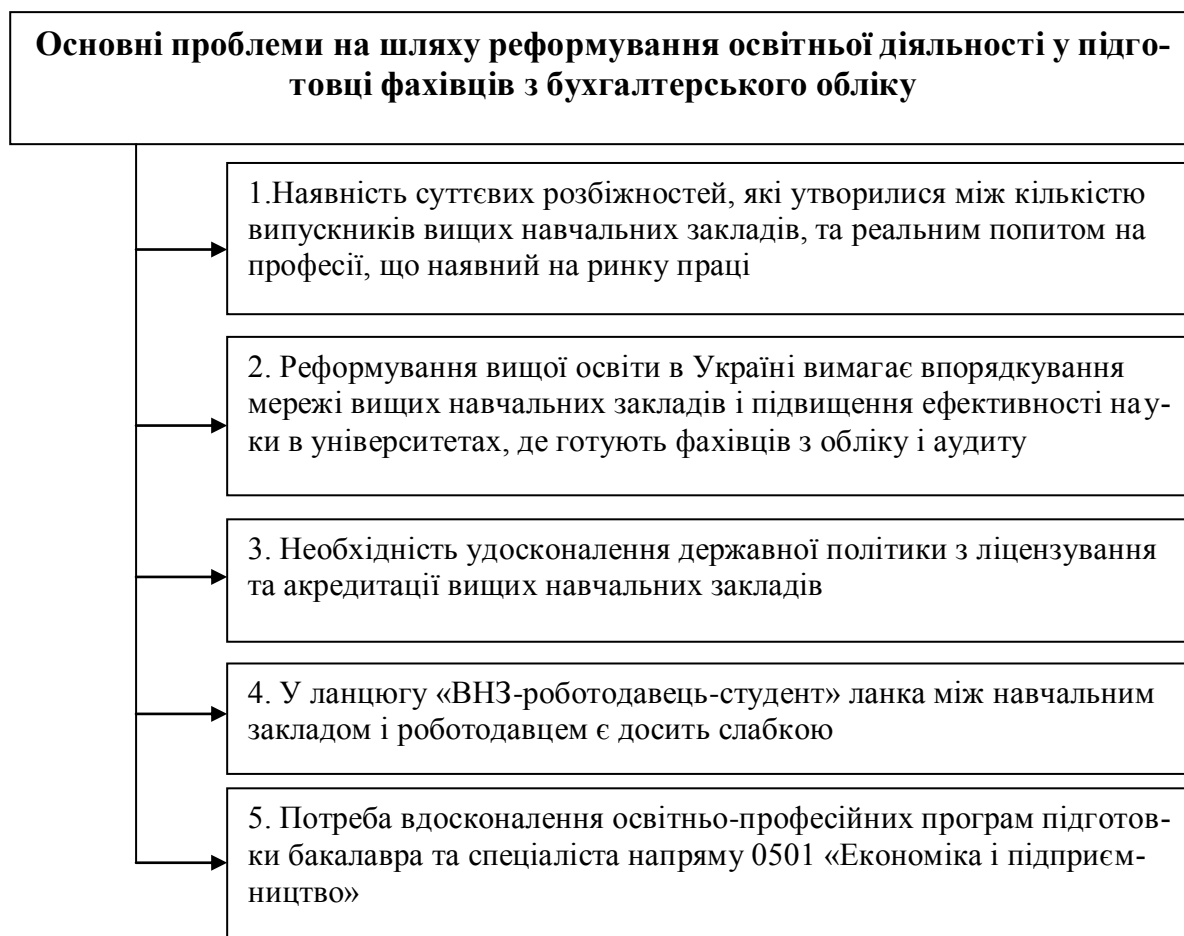

Рис. 3. Основні проблеми при підготовці фахівців з бухгалтерського обліку у контексті інтеграції до Європейського простору вищої освіти

Аналізуючи дані, відображені на рис. 3, відмітимо наступне. Ситуація з приводу суттєвих розбіжностей, які утворилися між кількістю випускників вищих навчальних закладів, та реальним попитом на професії, що наявний на ринку праці, є досить тривожною. Загальновідомо, що серед молоді досить привабливими вважаються професії бухгалтера, економіста, фінансиста, юриста, на противагу інженерним та робітничим професіям. Велика кількість вищих навчальних закладів, які готують фахівців з обліку і аудиту, спричинює переважання їх пропозиції над ринковим попитом.

В Україні, на відміну від інших провідних держав світу, не існує практики формування освітніх цілей громадянським суспільством. Цим монопольно займається міністерство, а конкретніше – люди, які його очолюють. У державі немає ефективної науково обґрунтованої системи прогнозування потреби у фахівцях з вищою освітою [3, с. 53]. Відтак, постає необхідність реформування вищої освіти в Україні через впорядкування мережі вищих навчальних закладів і підвищення ефективності науки в університетах, де готують фахівців з обліку і аудиту. Потрібно провести укрупнення вищих навчальних закладів з такою метою, щоб зменшити кількість приватних навчальних закладів та підвищити

рівень викладання фахових дисциплін, залучивши викладачів зі ступенями доктора та кандидата економічних наук.

Необхідність удосконалення державної політики з ліцензування та акредитації вищих навчальних закладів зумовлена тим, що нині існує низка комерційних вищих навчальних закладів, які в умовах недобросовісної конкуренції та реклами також готують фахівців з обліку і аудиту, не маючи на це належних умов і підстав. Отже, варто було б піддати широкій гласності та зробити відкритими процедури ліцензування і акредитації комерційних вищих навчальних закладів та спростити процедури ліцензування та акредитації для класичних університетів та університетів, які мають статут національних.

У ланцюгу «ВНЗ-роботодавець-студент» слабкою є ланка між навчальним закладом і роботодавцем. Слід активізувати співпрацю вищих навчальних закладів із підприємствами, організаціями, банками, бюджетними установами, котрі є потенційними роботодавцями для студентів.

Відчутною є також потреба удосконалення освітньо-професійних програм підготовки бакалавра та спеціаліста напряму 0501 «Економіка і підприємництво». Чинна освітньо-професійна програма підготовки спеціаліста напряму 0501 «Економіка і підприємництво» затверджена Міністерством освіти і науки України у 2002 р., а освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за спеціальностями напряму 0501 «Економіка і підприємництво» – у 2006 р. Зважаючи на впровадження європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу, еволюцію ринкових відносин, а також на те, що нині діючі освітньо-професійні програми недостатньо враховують інституційні зміни в нормативно-правовому полі, можна впевнено стверджувати про необхідність їх доопрацювання та вдосконалення.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У системі економічної освіти саме підготовка фахівців за спеціальністю «Облік і аудит» займає чільне місце. Практична реалізація основних принципів Болонської декларації при підготовці фахівців з бухгалтерського обліку і аудиту дає можливість певною мірою гармонізувати освіту, вдосконалити та зберегти елементи власних конкурентних переваг та збагатити її кращими надбаннями світової практики. Лише за умови вирішення основних проблем, які існують при підготовці фахівців з бухгалтерського обліку у контексті інтеграції до Європейського простору вищої освіти, можливими є подальша популяризація нашої спеціальності, її розквіт та утвердження.

Подальші дослідження системи підготовки фахівців за спеціальністю «Облік і аудит» у вищих навчальних закладах у контексті інтеграції до Європейського простору вищої освіти слід продовжувати і поглиблювати з метою оптимізації навчального процесу в Україні в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белоусова І. Розвиток бухгалтерської професії як важливий чинник подолання економічної кризи в Україні / І. Белоусова // Бухгалтерський облік і аудит: науково-практичний журнал. – 2009. – № 5. – С. 3-6.

2. Гончаров С.М. Забезпечення європейської якості вищої освіти в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу / С.М. Гончаров // Нова педагогічна думка: науково-методичний журнал. – Рівне, 2007. – С. 36-47.

3. Гончаров С.М. Про деякі проблеми вищої та середньої освіти в Україні в контексті європейської кредитно-трансферної системи навчання / С.М. Гончаров // Нова педагогічна думка: науково-методичний журнал. – № 1. – 2012. – С. 49-54.

4. Мних Є. Нова якість професійної підготовки бухгалтерських кадрів в Україні / Є. Мних // Бухгалтерський облік і аудит: науково-практичний журнал. – 2006. – № 4. – С. 21-23.

5. Мошинський В.С. Концептуальні основи функціонування кредитно-модульної системи організації навчального процесу в національному університеті водного господарства та природокористування / В.С.Мошинський. Матеріали VII Всеукраїнської науково-методичної конференції 9-10 листопада 2005 року. – Рівне: НУВГП, 2005. – 450 с.

6. Чернелевський Л. Удосконалення підготовки фахівців із спеціальності «Облік і аудит» у світлі Болонського процесу / Л. Чернелевський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 12. – С. 43-46.

7. Швець В. Бухгалтерська освіта в Україні в контексті Болонського процесу / В.Швець // Бухгалтерський облік і аудит: науково-практичний журнал. – 2009. – № 7. – С. 4-7.

8. Основні функції Департаменту вищої освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України: [електронний ресурс]: <http://mon.gov.ua/ua/department/high/>.